

INHOUD

De hoofdletter pijn	7
Zoveel hield ik van je	24
Over de wijsheid van gieren	43
De hemel op zondag	62
De hond	74
Wit als het bloed in jouw aderen	82
Na de oorlog	95
De meeste mensen zijn andere mensen	110
De exacte intelligentie van de huid	124
Huilend kind	141
Hier stroomt geen Seine	152
Het middelpunt is de oorsprong	168
Federico where art thou	189

DE HOOFDLETTEN PIJN

Johannes Firmin Metz was een beminnelijke diplomaat op de Nederlandse ambassade in Nairobi. Eens in de zoveel tijd, naast zijn papierwerk in het gebouw aan de rand van de stad en het wekelijkse contact met de ministeries in Den Haag, ontving hij bedrijfsdelegaties die poolshoogte kwamen nemen voor ambitieuze investeringen in het land. Na de formele ontvangst onder het smaragdgroene loof in de tropische tuin van de ambassade met verse jus d'orange, koude witte wijn, en mango's besprenkeld met limoensap, volgde het geduldig aanhoren van wederwaardigheden ('Hoe is het weer in Nederland, nog net zo grijs als altijd' en 'mist u de drop en de zoute haring niet'). De waarheid was dat hij een warmere band onderhield met het inheemse personeel dan met de gasten, de stafmedewerkers of de ambassadeur. Hij leefde zijn leven al vijftig jaar op dienstbare en plichtsgetrouwe wijze omdat hij dacht dat het moest, niet omdat hij er ooit voor had gekozen.

Tijdens het diner werd het schema voor de komende dagen besproken. Als de bezoeken aan Shell waren afgewerkt – een toer die langs onafzienbare sloppenwijken voerde – en er afspraken voor de toekomst waren gemaakt, volgde op de dag voor vertrek steevast een safari. Stramme ambtenaren en hun vrouwen raakten kinderlijk opgewonden bij het idee om met een camera op de borst in een overkapte truck door de savanne te hobbelen op zoek naar giraffes en leeuwen. Busjes van de am-

bassade brachten hen naar de ingang van het Nairobi National Park, waar ze overstapten in een grote, open jeep voor acht personen. Bij terugkomst kreeg Johannes stevast bedankjes, alsof hij hoogstpersoonlijk de wilde dieren tevoorschijn had getoverd. Het was waar: inmiddels kende hij de migratieroutes van buffels, de drenkplaatsen waar krokodillen geduldig loerden op wildebeesten, de acacia's waaronder leeuwen zwaar hijgend van de hitte in de schaduw lagen. Hij wist wanneer hij de oh's en ah's van de Nederlanders in hun mallotige safari-outfit kon verwachten als ze de eerste neushoorn het pad zagen oversteken.

Dit keer werd Johannes op de feiten van de savanne gedrukt want tegen twaalven was er nog geen wild dier te bekennen geweest, wat duidde op een samenzwering van de inheemse fauna tegen de koloniale blanken. Johannes keek opzij naar Jimiyu aan het stuur. Deze kende het park als zijn broekzak; als kind had hij er met zijn oom wrattenzwijnen gestroopt. In zijn aanstekelijke Engels opperde hij dat ze oostelijker konden gaan kijken. Johannes knipoogde bevestigend, hij wilde de Nederlanders niet teleurgesteld naar de hoofdstad laten terugkeren. De mannen en vrouwen op de houten banken achter hem hadden trouwens genoeg te bepraten; hoe wellevend de zwarte bedienden in de hotels waren, in tegenstelling tot die lomperiken in Nederland, 'dat is het probleem, wij hebben geen aristocratie gekend, wat zijn wij toch een bekrompen land zonder toekomst geworden'.

Ze verlieten de smalle verharde strip door de savanne en reden een minuut of twintig over stoffige zandpaden. Jimiyu en Johannes wisten dat ze een risico namen door af te dwalen van de ingang van het park, waar zich de souvenirwinkels, het restaurant en de eerstehulppost bevonden.

Achterin kon Johannes de eerste, gedempte geluiden van on-

vrede horen: iemand grapte flauw dat die Afrikaanse beesten onderbetaald werden, anders zouden ze zich wel laten zien. Iemand achter hem riep: 'Stop.'

Een van de oudere dames was onwel geworden; dat gebeurde elke safaritour wel een keer.

Hij knikte naar Jimiyu, die de jeep stopte. Johannes klom van de voorbank en liep om naar de open laadbak, waar drie vrouwen zich over het bejaarde Nederlandse slachtoffer ontfermden en haar koelte toewuifden. Johannes zag de Keniase zon onverbiddelijk naar haar genadeloze hoogtepunt klimmen en vroeg aan de anderen wat haar scheelde.

Iemand depte met een vochtige doek het voorhoofd van de vrouw: 'Geen idee, ik ben geen dokter. Maar volgens mij moeten we iets doen.'

'Houdt u haar hals nat,' zei Johannes.

Jimiyu probeerde zijn walkietalkie, had geen bereik, keek achterom, en zag dat Johannes alweer op het pad stond.

In de verte, uit de tegenovergestelde richting, kwam er een touringcar aanrijden, of iets wat erop leek. Aan de Bijbelse stofwolk van rood zand te zien, kwam het gevaarte met hoge snelheid op hen af. Johannes besloot de bus aan te houden. Wie er ook in zaten, ze konden de vrouw meenemen naar de eerste-hulp-post bij de ingang van het park.

Wijdbeens ging hij op het pad staan en zwaaide met zijn armen het gebarenalfabet van een noodgeval.

Ook al was de bus nog ver weg, hij leek niet af te remmen, terwijl de stofwolk onmiskenbaar dichterbij kwam. De gebaren van Johannes werden door de bestuurder kennelijk niet herkend want de bus was nu met dezelfde snelheid tot op zo'n honderd meter genaderd. Misschien was de voorruit bedekt met zand. Johannes hoorde iemand vanuit de jeep een waarschuwing roe-

pen. Hij gebaarde opzij dat hij wist wat hij deed, want van deze afstand kon hij de chauffeur achter het grote ronde stuur ontwaren. Het was een neger met spleetjes tussen zijn witte tanden. Het leek of de man mantra's prevelde of gebeden opzei.

De lul ziet me niet, dacht Johannes. Het was een woord dat anders nooit in zijn hoofd opkwam. De bus was een grommend monster geworden dat hem nu op zestig meter was genaderd.

Ik kan de hitte uit het rooster voelen.

Nu was er een impuls om opzij te stappen.

Maar Johannes deed het niet.

Ook Jimiyu schreeuwde waarschuwingen, maar Johannes heeft nooit geweten welke, want hij bleef niet alleen vastbesloten, maar ook vastgenageld op het pad staan. Een passende uitdrukking in dit verband, want van diep uit de aarde trok er een nietsontziende kracht aan zijn voeten.

In de fracties van seconden die restten, vielen hem een paar details op: een koplamp die stuk was, een deuk links in de bumper, het roodbruine stof op de voorruit.

Johannes bleef zwaaien, ook toen hij wist dat zijn gebaren zinloos waren geworden en hij zich kalm afvroeg wat hij daar deed op dat pad en waarom.

Hij voelde hoe de schaduw van de bus over hem heen viel en zijn hoofd opzijknamte als een papaverbloem. Het gevaarte had hem verslonden en was als een stormram door hem heen gegaan, een centaur die hem had vermorzeld. Johannes' leven was daar en op dat ogenblik opgehouden te bestaan; tenminste, dat was wat de mensen die naar hem toe waren gerend en zich over hem heen bogen, zeker wisten. Tot hun verbijstering hadden ze het monster dat Johannes had overreden in een verstikkende wolk van okerkleurig stof met dezelfde snelheid in de richting van de

horizon zien verdwijnen. Jimiyu sloeg een kruis. Hij had de afgelopen twee jaar sympathie voor zijn meerdere opgevat en zag die nu ontheiligd op zijn rug liggen.

Met z'n zessen tilden ze op wat er van Johannes over was. De flauwgevallen vrouw was bijgekomen en schaamde zich voor de futiliteit van haar ongemak nu er een dode man in de laadbak lag. Er was geen paniek, eerder gewijd ontzag voor het lichaam van Johannes, dat zo indrukwekkend anders was dan dat van de levenden. Jimiyu had nu wel bereik met zijn walkietalkie en waarschuwde de eerstehulppost. Zijn stem stond op huilen, Johannes was dood, en als hij het nog niet was zou hij het bij aankomst zijn. Kuilen vermijdend stuurde Jimiyu met twintig kilometer per uur de jeep naar de ingang van het park. De vrouwen probeerden het lichaam van Johannes te beschermen tegen het gehobbel, als concubines aan het hof van de farao, hun kaki safaripakken besmeurd met bloed, dat nu onder Johannes' rug en hoofd traag tevoorschijn kroop.

Bij de uitgang werd Johannes op een brancard getild en de gereedstaande ambulance in geschoven.

Hij was nog altijd in coma toen hij met een rotgang de operatiezaal van het ultramoderne ziekenhuis aan Argwings Kodhek Road in Nairobi werd binnengereden. Een team met de beste artsen was in allerijl opgetrommeld en stond nu over hem heen gebogen onder de operatielampen. Er werd vastgesteld dat zo'n beetje alle botten van zijn armen en benen waren gebroken en zijn voorhoofd was gecrasht. Er was geen ander woord, zei de chirurg: *gecrasht*, verbrijzeld glas, versplinterd bot, een catastrofale fractuur waar geen naam voor bestond. Het team taxeerde de schade en overlegde op zachte toon wat te doen. Maar wat in de geschiedenis van het ziekenhuis nog nooit was gebeurd, vol-

trok zich nu: niemand wist wat er moest gebeuren.

De groep artsen stond er net zo verlamd bij als Johannes een paar uur eerder voor de bus had gestaan. Toen kwam de leider van het medisch team tot de volgende conclusie: we doen niets. Als de dood hem wil hebben, zijn wij de laatsten die dat kunnen voorkomen – als de dood hem níét wil, zijn wij de eersten die hem in gevaar brengen door te gaan knoeien.

Germaine, Johannes' vrouw, was samen met de Nederlandse ambassadeur in de hal van het ziekenhuis aangekomen. Ze werden opgevangen door de leidinggevende arts die hun met de grootste omzichtigheid mededeelde dat ze er rekening mee moest houden dat Johannes het misschien niet zou halen. Ook de politie was in het ziekenhuis gearriveerd; de mannen zeiden dat er van de bus geen spoor was gevonden.

Een uur later werd Germaine op de intensive care bij Johannes toegelaten: hij lag aan een kluwen van slangen, infusen en discreet piepende apparaten. Hij werd, legden de artsen uit, kunstmatig in coma gehouden.

Zij en haar man waren al twintig jaar in een relatieve harmonie samen. Er waren problemen geweest zoals in elk huwelijk, maar nu ze door de omstandigheden gedwongen werd terug te kijken, liet ze haar tranen de vrije loop en stelde vast dat zij en Johannes gelukkig waren geweest. Ze zat aan zijn bed en kneep in de hand die geen teken van leven gaf.

Johannes bleef leven. Na zeven dagen en nachten waarin hij met gesloten ogen roerloos op zijn rug had gelegen, werd zijn toestand tot ieders verwondering stabiel. De beslissing niets te doen had verbazingwekkend genoeg geen nadelige gevolgen

gehad. Ze besloten hem kunstmatig in coma te houden en over te vliegen naar Nederland.

In het Academisch Ziekenhuis in Leiden stond een team in witte jassen om hem heen en de scène leek op wat zich anderhalve maand eerder in Nairobi had voltrokken: ook hier keken de artsen sprakeloos naar de roerloze Johannes.

Hoofd van het team-Buwalda kwam tot dezelfde conclusie als de artsen in Kenia: we doen niets.

Johannes' halfzus, Lucy Metz, kwam over uit Parijs en zat samen met Germaine aan zijn bed. De arts nam hen apart om Johannes' status te vertellen. Die was volgens hem uniek. 'Het enige wat we nu met enige zekerheid durven vast te stellen is dat hij zal blijven leven.'

Hoe en in welke hoedanigheid kon hij niet zeggen.

Gedurende hun verblijf in Kenia had Germaine hun Nederlandse huis onderverhuurd – nu begon ze met Lucy aan een grondige schoonmaakbeurt.

Vijf dagen na zijn aankomst in Nederland was Johannes op kamer 304 in het ziekenhuis ontwaakt uit zijn slaap. Ieders wanhoop loste op toen duidelijk werd dat hij geen hersenbeschadiging had opgelopen: na een paar uur herkende hij voorzichtigjes zowel Germaine als Lucy. Met droge mond en in aandoenlijke volgorde vroeg Johannes hoe het met ze ging: *hoe ging het met jullie*. Ook al kwamen de woorden er onwennig uit – het was helemaal Johannes: altijd eerst vragen naar de ander.

De tong is een verdroogde slak in mijn mond, dacht hij.

Germaine verbeet tranen van ontroering en kneep in Johannes' hand, streek het haar van zijn voorhoofd en drukte met gesloten ogen een lange kus op zijn mondhoek.

Johannes proefde het zout van haar tranen.

Een week na Johannes' ontwaken verschenen er twee rechercheurs van de Nairobi Police in Nederland en vroegen toestemming hem te ondervragen. Het hoefde niet lang te duren, maar er was nu eenmaal de mogelijkheid dat het ging om een moord-aanslag op een hooggeplaatste buitenlandse ambtenaar. 'Als het niet langer dan tien minuten duurt,' had de verantwoordelijke arts geantwoord.

Een van de mannen zat aan zijn bed, de ander stond bij de deur. Of Johannes zich iets herinnerde van de bus. Johannes hield zijn ogen gesloten en schudde zijn hoofd. Ze hadden, spraken de mannen op discrete toon, anderen ondervraagd, en niemand herinnerde zich iets van een bus. Wel een stofwolk, iedereen had het over een stofwolk. Johannes fluisterde met droge, pijnlijk aan elkaar geplakte lippen dat de chauffeur een neger was geweest met spleetjes tussen zijn tanden. Toen viel hij terug in zijn afwezige staat. Kwaad gebood de arts de rechercheurs zijn patiënt met rust te laten; de diplomaat had wat anders aan zijn hoofd dan een in het niets verdwenen touringcar.

In de weken die volgden werd begonnen met het strenge regime van de fysiotherapie. 'Johannes' gezonde levenswijze tot het moment van het ongeluk helpt hem bij zijn revalidatie,' zei de therapeut met onverwoestbaar optimisme.

Germaine week geen dag van zijn zijde; ze leefde heimelijk op bij het idee dat Johannes vanaf nu altijd in haar nabijheid zou zijn.

Een maand nadat Johannes in zijn Nederlandse huis was teruggekeerd, merkte hij dat alles twee kanten had: een voor- en een achterkant. Het Comité van Toezicht in Zijn Hoofd had vastgesteld dat na het ongeluk niets zou blijven zoals het was. Als hij sprak verlieten de woorden zijn lippen, maar ze vervlogen in de

ruimte, raakten daar verdwaald en losten ten slotte op in het niets. Hij was, zoals de voorzitter van het Comité in Zijn Hoofd het formuleerde, heel erg dóór iets heen gegaan. Nu hij aan de andere kant was aangekomen herkende hij alles en kwam alles hem vreemd of vijandig voor. Hij bevond zich aan de achterzijde van het decor dat zijn bestaan geworden was: hij zag de spanlatten en de ruwe stof waaruit het opgetrokken was. Die eerste weken speelde zijn leven zich af in de coulissen: hij hoorde de stemmen van de acteurs aan de andere kant van het achterdoek, maar zelf was hij inspeciënt geworden.

Johannes ontwikkelde een weerzin tegen het eten dat Germaine voor hem klaarmaakte. Ook al was hij niet kleurenblind, het zag eruit alsof het uit walgelijke zwart-witte klei was opgetrokken. In de badkamer deelden zij nog dezelfde handdoek, maar niet langer dezelfde geur. De gedachte dat hij jarenlang de liefde met haar had bedreven kwam hem nu bizar voor. Er vielen hem details aan haar gezicht op die hij nooit eerder had gezien: haar onderlip bijvoorbeeld, die een beetje uitstak.

Germaine op haar beurt probeerde voorzichtig hoe het voelde om het lichaam van haar man weer te strelen, maar zijn huid reageerde als die van een mishandelde hond die schrok van elke aanraking.

De stroom vrienden en familieleden die hen bezocht liet Johannes gelaten over zich heen komen; hij knikte, glimlachte, probeerde deel te nemen aan de gesprekken, maar er was maar één helft in hem die deelnam, terwijl de andere alleen maar toekeek. Stemmen transformeerden tot onherkenbaar lawaai in zijn hoofd en de toegangswegen tot bekend terrein waren uitgewist. Germaine was een vreemde die beweerde dat ze al twintig jaar met hem getrouwd was.